

2013. július 1., <http://www.ewen.cc/cache/books/242/bkview-241806-733081.htm>, letöltés időpontja: 2014. május 7. Eredetileg az *Economic Observer*ben jelent meg

YAN Bofei: A gondolat erejével

Néhány évvel ezelőtt megjelent a Kornai-memoár hongkongi kiadása, amely nagyon sok figyelmet kapott. Egyszer Pekingben egy ismerősömtől még azt is hallottam, hogy a mű elolvasása után azt érzi, Kornai már nemcsak közgazdász, hanem nagy gondolkodó is. Bár a komment nem feltétlenül pontos, kétségtelen, hogy *A szocialista rendszer* megírásával Kornai korunk nagyon gondolkodói közé került. Az említett mű hat évvel ezelőtt jelent meg kínaiul, és akkor ennek kapcsán még könyvesbolti olvasói találkozót is szerveztünk. Sajnos a kínai tudományos körökben a mű nem kapott olyan mértékű figyelmet, amely arányos lenne az abban leírt kérdések fontosságával. *A gondolat erejével* visszaemlékezés, de sokszor nyúl vissza *A szocialista rendszer*hez.

Kornai neve már az 1980-as években ismert volt a kínai értelmiség számára. A volt szocialista blokkhoz tartozó Magyarország neves közgazdásza még a Bashanlun konferencián is részt vett, amely kulcsfontosságúnak bizonyult a 80-as évekbeli kínai gazdasági reform számára. Ezekben az években jelent meg *A hiány* című műve is, ami annyira népszerű volt, hogy tudományágtól függetlenül, közgazdászoktól történészeken át irodalmárokig, szinte minden értelmiségi elolvasta. A műben kifejti, hogy a szocialista tervgazdaság valójában hiányt (újra)generáló rendszer, vagyis a hiánygazdaságban, a tervezés tárgya valójában nem létezik: a tervezés (vagy ellenőrzés) igazából a hiányra irányul. Ez a megállapítás abban a korszakban – amikor még viszonylag szabadon lehetett diskurzust folytatni – kétségtelenül „a gazdaság tervezett és arányos fejlesztését, a nép egyre növekvő materiális és kulturális igényeinek kielégítését” célzó szocialista tervezési modell teljes dekonstrukcióját jelentette. El lehet képzelni az 1980-as években megjelent mű hatását. Ám Kornai szerint művével csak a teljes tartalom 30 százalékát mondta el. Az igazi átfogó elemzés még tíz évig váratott magára, amikor is befejezte a rendszert politikai, a kulturális, ideológiai aspektusból, valamint annak evolúcióját összegző *A szocialista rendszert*.

Az elmúlt két évben egy bizonyos magas rangú tisztviselő ajánlására sokan elkezdték olvasni Alexis de Tocqueville *A régi rend és a forradalom* című művét, pedig *A szocialista rendszer* szisztematikusabb elemzést kínál. Kornai szerint a szocialista rendszer megbonthatatlan egész, amit nem lehet megreformálni, csak „teljesen átalakítani.” A szocialista rendszer reformja tehát egy inherensen hiányos „hibrid”. Kornai a következőképpen érvelt: *A szocialista rendszer* sok száz oldalon át igazolja azt a tételt, hogy a belső reformok nem képesek megmenteni a rendszert, hanem ellenkezőleg, aláássák annak alapjait. „Minél inkább enyhül az elnyomás, minél inkább fellazul a bürokratikus kikényszerített fegyelem, annál inkább ellehetetlenülnek a régi hatalmi viszonyok.” Ez az érvelés a felszínen hasonlít a Tocqueville-féle „jobbító forradalomhoz” de a különbség az, hogy a Tocqueville-féle nagy forradalom az Ancien Régime legitimitációjának megszűnéséből adódik, míg Kornainál az összeomlás a szocialista rendszer természetéből adódik, ennél fogva elkerülhetetlen.

Fordította Hu Shenshen